

Archiv obce Dražej

1868–1945

Inventář

EL NAD č.: 50

AP č.: 240

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Plasy 2010

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	7
III. Archivní charakteristika archivního fondu	7
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	7
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	8
Seznam použitých pramenů a literatury	9
Inventární seznam	11

I. Vývoj původce archivního fondu

Správa nad vesnickým obyvatelstvem spočívala do roku 1850 v rukou vrchnosti. V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství, a tím i patrimoniální (vrchnostenské) správy, která pokračovala ve své úřední činnosti ještě po přechodnou dobu do roku 1850. Místo vrchnostenských panství se tak staly základem správy místní obce, a to na základě Stadionova prozatímního obecního zřízení č. 170 ze dne 20. března 1849, které stanovilo jako nejnižší články územní samosprávy obce. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada.

V každé obci byly zřízeny dva orgány – obecní výbor (volený na tři roky) a obecní představenstvo. Obecní výbor byl kolegiální orgán, rozhodující většinou hlasů. Měl usnášecí a dozorčí moc a ze svého středu si volil obecní představenstvo, složené z obecního představeného – starosty, jenž prováděl usnesení obecního výboru, a alespoň dvou radních.

Činnost obecní samosprávy byla zahájena v roce 1850, když začaly fungovat i nově zřízené státní politické úřady. Po pádu absolutismu a vydání Říjnového diplomu byl roku 1862 vydán rámcový říšský obecní zákoník, který měl v některých svých ustanoveních přímou platnost, zatímco jiné jeho předpisy byly realizovatelné prostřednictvím zemských prováděcích zákonů. V roce 1863 vešlo v platnost obecní zřízení a řád volební pro Slezsko a v roce 1864 i pro Moravu a Čechy. Tato zřízení se vztahovala na všechny obce s výjimkou statutárních měst a v mnohém navazovala na Stadionovo prozatímní obecní zřízení. Podrobněji rozváděla ustanovení o místní obci a její působnosti (samostatné a přenesené), o osobách v obci, o působení obecního výboru, představenstva, o dohledu nad obcí, o spojení obcí, o hospodářství obcím atd.

Po vzniku ČSR bylo nutné novelizovat ustanovení o volebním řádu i o obecním zřízení, což se stalo zákony č. 75/1919 Sb. a č. 76/1919 Sb. Podle novely stálo v čele obce obecní zastupitelstvo (dřívější obecní výbor), které si ze svého středu volilo obecní radu (dřívější obecní představenstvo), tvořenou starostou a radními. Kromě toho byly v obcích zřizovány obecní komise, z nichž komise finanční a letopisecká byly ustavovány obligatorně, založení jiných komisí záviselo na rozhodnutí zastupitelstva. Nově zavedenou institucí se stal také obecní trestní senát, složený ze starosty a dvou členů obecní rady, který vykonával trestní působnost obce. Pokud zemský úřad rozpustil obecní zastupitelstvo, bylo povinností příslušného okresního úřadu stanovit pro obec přechodný orgán, a to vládního komisaře nebo správní komisi. Mimořádný orgán pak vedl správu obce až do volby nového obecního zastupitelstva.

Pravomoce obecní samosprávy však byly po roce 1918 postupně omezovány posilováním vlivu státních úřadů, což pokračovalo i v období existence Protektorátu Čechy a Morava. Volby do zastupitelstev se od roku 1938 nekonaly a uvolněná místa byla obsazována kandidáty, které schvaloval úřad německého oberlandráta. Volba starostů byla potvrzována říšským protektorem, později rovněž oberlandráty, a orgány německé moci měly rozhodující slovo i v záležitostech schvalování dosazených vládních komisařů, členů zastupitelstev nebo obecních správních komisí. Na základě vládního nařízení č. 4 ze dne 5. května 1945 obecní úřady zanikly a byly nahrazeny místními národními výbory.

Dražeh leží 8 km jižně od Manětína na stejnojmenném katastrálním území v nadmořské výšce 538 m. Název vsi byl pravděpodobně odvozen z osobního jména Dražek (Dražna) a znamenal Dražnův (dvůr).

První zmínka o vsi pochází z roku 1372, kdy Racek z Bělé odkázal plaskému klášteru 2 kopy grošů na sedlácích v Dražni. Pravděpodobně v roce 1387 se část vsi dostala do vlastnictví téhož kláštera. Během husitských válek se celá ves stala opět součástí bělského panství, které od roku 1555 drželi Markvartici z Hrádku. Kvůli účasti Diviše Markvarta v odboji českých stavů (1618–1620) byl však jejich majetek zkonfiskován a bělské panství získal rod Vřesovců. Pro velké dluhy musel Jan Vikart v roce 1650 ves prodat Ferdinandovi Rudolfovi Lažanskému, který ji připojil k

manětínskému panství. Podle údajů v berní rule žilo v Dražni 11 sedláků a 1 chalupník, 1 statek byl pustý. Tereziánský katastr uvádí ve vsi 17 sedláků, 1 panského hostinského, kováře v obecní kovárně a obecního pastýře. Dražeň byla tehdy rozlohou největší vsí na manětínském panství. Až do zrušení vrchnostenské správy náležela k tomuto dominiu, jehož posledním patrimoniálním vlastníkem byl Prokop Alois Lažanský.

V novém územněsprávním členění v roce 1850 připadla místní obec Dražeň do kraje Plzeňského a soudního okresu Manětín v politickém okrese Kralovickém (pouze v letech 1855–1868 patřila do smíšeného politicko-soudního okresu Manětín). Tuto politickou obec tvořily v roce 1857 dvě katastrální obce – Dražeň a Lomnička, ale na základě vyhlášení c. k. místodržitele pro Čechy č. 6963 z roku 1878 došlo k jejímu rozdělení ve dvě místní obce, Dražeň a Lomničku. Obec Dražeň tak již zahrnovala pouze dvůr Osojno, samoty Malenici a Bažantnici. V roce 1921 byl dvůr Osojno, do té doby majetek manětínského velkostatku, rozparcelován mezi okolní obce (Dražeň, Hvozd, Pláně, Hodoviz), zaměstnance dvora a jiné žadatele, a vznikla zde skupina domků s 12 rodinami. Bažantnice byla původně jen hájovna, avšak v roce 1921 tu stály již 3 domy s 5 rodinami. V Malenici byl v 19. století firmou J. D. Starcka těžen železný kyz a vitriolová břidlice a vystavěna chalupa čp. 32 pro ubytování důlního dozorce, kterým byl v 80. letech 19. století Vojtěch Očenášek, otec vynálezce a účastníka odboje za první světové války – Ludvíka Očenáška. V roce 1934 pak dům čp. 32 odkoupil od firmy J. D. Starcka tehdejší nájemce Josef Široký.

Dražeň byla spíše zemědělskou obcí s převážně českým obyvatelstvem. Poštovní úřad a telegraf se zprvu nacházel v Manětíně, poté v Dolní Bělé. Četnická stanice byla umístěna v Dolní Bělé a nejbližší železniční stanice v Plasích na trati plzeňsko-březenské. Obec náležela k obvodu fary v Dolní Bělé. Výjimku tvořil dvůr Osojno, který patřil k faře v Křečově a k poštovnímu úřadu v Manětíně. Neznámo kdy byl začleněn k obvodu plaského poštovního úřadu. Obcí procházely silnice plzeňsko-manětínská, do níž ústila silnice Bažantnice – Lité, vybudovaná roku 1923, dále osojensko-pláňsko-plaská, dražeňsko-pláňská a dražeňsko-plaská, vedoucí přes dvůr Lomany. Od roku 1924 projížděl obcí autobus na trase Plzeň – Manětín. Zastávka byla zřízena v Bažantnici.

Zdejší děti navštěvovaly školu v Dolní Bělé, ale pro poměrně velkou vzdálenost byla v Dražni zřízena pokoutní škola, na níž v letech 1811–1837 vyučoval krejčí Mayer. Vlastní školy se obec dočkala v roce 1885, kdy byla postavena i školní budova za 5000 zlatých. Docházely do ní nejen děti ze Dražně, ale do roku 1919 také děti z Lomničky. Mládež z Osojna však příslušela do školy v Křečově a pak do školy v Hodovizi, která byla v roce 1861 přeložena do obce Hvozd. Obecní zastupitelstvo ve Dražni ale nehodlalo přispívat na provoz dvou škol a v roce 1902 odmítlo zaplatit 4103 K a 5 h na novostavbu hvozdecké školy. Spor o platbu na provoz školy ve Hvozdě trval více než 10 let a dostal se až k ministerstvu kultu a vyučování a ke správnímu dvoru ve Vídni. Nakonec bylo rozhodnuto ve prospěch hvozdecké školy – Osojno nadále příslušelo k této škole a Dražeň byla povinna přispívat do jejího rozpočtu.

Souvislejší údaje o činnosti Obecního úřadu v Dražni pocházejí z pol. 90. let 19. století. K zaměstnancům obce patřil obecní hajný a ponocný. Zastupitelstvo ještě ustanovovalo lesního hospodáře, členy do Místní školní rady v Dražni a stavební komisi. Obec pronajímala obecní dům čp. 7 (obecní byty) a obecní kovárnu čp. 18, která byla i s pozemky roku 1923 prodána tehdejšímu nájemci Františku Beránkovi za 11 000 K. Určitou dobu náležela k nemovitému jmění obce také budova čp. 26, kde byla jedna místnost vyčleněna pro chudé občany a jedna sloužila jako sklad hasičského náčiní pro sbor dobrovolných hasičů, založený v roce 1909. V majetku obce se nacházela rovněž kaple, roku 1911 přestavěná za 2148 K, a obecní váha.

Během první světové války byly v Dražni zřízeny aprovizачní a zdravotní komise a odhadce při pozůstalostním projednávání. V té době poskytovala obec ubytování válečným uprchlíkům, především Polákům a Rusínům, a musela upisovat značné částky na válečné půjčky. V roce 1914 narukoval i tehdejší starosta František Bartásek, a obecní úřad tak až do roku 1919 vedl Vojtěch Pešek. Ve válce padlo 8 dražeňských občanů, včetně Františka Bartáska. V roce 1916 byl na vyzvání okresního úřadu založen na náklady obce „sad padlých“ a o pět let později v něm

dramatický odbor sboru dobrovolných hasičů Tyl nechal vystavět pomník, který v roce 1938 přešel do správy obce.

Volba prvního poválečného obecního zastupitelstva se uskutečnila v červnu 1919. Nejvíce zástupců v něm měla sociálně demokratická strana, následovaly strana republikánská a lidová. Starostou se stal Matěj Korsa, a jak je patrné z dochovaných písemností, obecní úřad a spisovna se v letech 1919–1945 pravděpodobně nacházely v domě starosty. V obci fungovala komise finanční, letopisecká, osvětová, stavební, požární, elektrizační a pro vyšetřování škod. Dále byla volena knihovnická rada a honební výbor. V době hospodářské krize byla sestavena komise pro rozdělování poukázek pro nezaměstnané a sociální komise, jež organizovala nouzové práce, jako probírky v lese či ošetřování stromů. Za okupace byly zřízeny ještě dvě komise – pro povinné dodávky sena a slámy a pro povinné dodávky jatečního dobytka.

Kromě výše zmíněného ponocného, hajného a lesního hospodáře byl ustanovován obecní posel, noční hlídač, ohledač masa a od roku 1922 zástupce do školního výboru Lidové školy hospodářské v Dolní Bělé. Psaním obecní kroniky byl v roce 1923 pověřen správce zdejší školy František Popp. V letech 1926–1940 vedli zápisy další řídící učitelé, a sice Václav Soukup, František Průcha a Karel Petrášek. Jako poslední kronikář je v roce 1941 uváděn František Tupý. Události let 1942–1945 byly na základě vyprávění pamětníků v 50. letech do kroniky zpětně doplněny.

Od roku 1926 projednávalo obecní zastupitelstvo elektrifikaci obce. Projekt byl realizován v polovině 30. let a práce provedly firmy Tittelbach z Třemošné a Skala z Blovic. Škola a obecní dům čp. 7 byly elektrifikovány zdarma, majitelé ostatních budov si museli zřídit přípojky na svůj náklad. Elektrifikace byla financována zápůjčkou z kmenového jmění obce ve výši 23 125 Kč. Do Osojna a Bažantnice byla elektřina zavedena v roce 1938 za 75 000 Kč, které si obec vypůjčila od Okresní hospodářské záložny v Manětíně.

Činnost obecního úřadu byla ukončena v květnu 1945 ustavením místního národního výboru.

Počet obyvatel a domů

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1850	276	neuvedeno
1869	396 (včetně Lomničky)	45 (včetně Lomničky)
1880	272	35
1890	255	37
1900	304	36
1910	265	39
1921	271	39
1930	301	56

Seznam doložených starostů

Václav Boháč	doložen roku 1885
Josef Soukup	1892 ?–1904
Josef Oprman	1904–1906
Václav Koza	1906–1907
Václav Boháč	1907–1911
František Bartásek	1911–1914
Vojtěch Pešek	1914–1919
Matěj Korsa	1919–1924
Jiří Pešek	1924–1928
František Koza	1928
Bohumil Koderá	1928–1931
František Tupý (úřadující náměstek)	1931–1932
Antonín Hajný	1932–1945 ?

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Fond Archiv obce Dražeň tvoří archiválie vzniklé z činnosti Obecního úřadu v Dražni. Jedná se o 4 úřední knihy, 3 podací protokoly, 1 karton spisového materiálu a 1 mapu. Z dochovaných archiválií je zřejmé, že obecní spisovna se v letech 1919–1945 pravděpodobně nacházela v domě právě úřadujícího starosty.

Dne 18. prosince 1954 provedl okresní archivář Jaroslav Vavřík prohlídku a skartaci písemností na Místním národním výboru v Dražni a vybraný materiál obecního úřadu převzal do okresního archivu. K jeho zapsání do knihy přírůstků došlo dodatečně v roce 1996 pod číslem 916. Další archiválie, pocházející z činnosti obecního úřadu, byly do archivu předány v roce 1989 z MNV ve Hvozďě (č. př. 758). Porostní mapa obecních lesů byla do okresního archivu v Plasích delimitována v září 2000 ze Státního oblastního archivu v Třeboni (č. přírůstkové 24/00).

Kronika založená v roce 1923 řídícím učitelem Františkem Poppem nebyla do okresního archivu předána a v době zpracování fondu byla uložena na Obecním úřadě v Dražni, který do ní nadále pořizuje zápisy.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Původcem archivního fondu AO Dražeň je Obecní úřad v Dražni. Pořádání a inventarizace proběhly na základě metodického pokynu Archivní správy MV (Metodický návod na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce, Archivní správa MV v Praze dne 31. ledna 2000, čj. AS/1-284/2000) a Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. 3. 2010.

V roce 1954 provedl okresní archivář Jaroslav Vavřík prohlídku a skartaci písemností na MNV v Dražni a o dva roky později vybraný materiál obecního úřadu hrubě uspořádal. Josef Pankraz pak v roce 1961 vyhotovil soupis písemností. Marie Vitoušová v roce 1989 provedla skartaci bez vyhotovení protokolu a vypracovala nový inventární seznam.

Během inventarizace byla z fondu AO Dražeň převedena hlavní kniha z roku 1945 o rozsahu 0,02 bm do fondu MNV Hvozd (č. j. 271/04). Zápisy ze schůzí obecního výboru (zastupitelstva) inv. č. 1 obsahují několik účetních záznamů z roku 1901 a seznamy voličů a příslušníků obce, kteří získali domovské právo v jiných obcích.

V průběhu inventarizace nebyly vyřazeny žádné písemnosti. Celkový rozsah fondu činí 0,26 bm. Archiválie inv. č. 1–3 byly zařazeny do I. kategorie, ostatní do II. kategorie. Písemnosti jsou až na ojedinělé německé spisy a dvojjazyčné česko-německé tiskopisy psané česky a v době zpracování fondu se nacházely ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Nejvíce údajů o činnosti obecní samosprávy v Dražni lze získat ze zápisů ze schůzí obecního výboru (zastupitelstva) a rady (inv. č. 1–3). Další informace o vedení obecního úřadu je možné nalézt ve zprávě o přehledce a hospodaření obce z roku 1939 (inv. č. 10). Částečný obraz o hospodářské a finanční situaci poskytují zejména obecní rozpočty, účetní uzávěrky a účty příjmů a vydání.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Fond Archiv obce Dražeh uspořádala Kateřina Nová a Zuzana Kliková. Inventář zpracovala Zuzana Kliková v lednu 2010 a čistopis pomůcky zhotovila v prosinci 2010 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 6. 12. 2010

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Seznam použitých pramenů a literatury

- Bukačová, I. – Fák, J. a kol. *Severní Plzeňsko I. Historicko-turistický průvodce č. 7*. Plzeň, 1996.
- Dundera, J. A. *Království české statisticky-polohopisně popsané. I. díl – Kraj plzeňský*. Praha, 1845.
- Dyk, J. *Popis politického okresu Kralovického*. Praha, 1886.
- Flögel, J. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha, 1933.
- Hledíková, Z. – Janák, J. – Dobeš, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Jihlava, 2005.
- Chytil, A. *Chytilův místopis Československé republiky*. Praha, 1931.
- Kočka, V. *Dějiny politického okresu Kralovického*. Kralovice, 1930.
- Kodera, P. *Dražně a Dražněsko*. Dražně, 1994.
- Kotyška, V. *Úplný místopisný slovník Království českého*. Praha, 1895.
- Nováková, B. a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla A–N*. Praha, 1991.
- Palacký, F. *Podrobný popis Království českého*. Praha, 1848.
- Pamětní kniha obce Dražně 1923–2004* [fotokopie]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích.
- Profous, A. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. I. díl – A–H*. Praha, 1954.
- Reichsgesetzblatt*, 1849.
- Reichsgesetzblatt*, 1862, Teil IV., (Nr. 13, 5. 3.).
- Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970*. Praha, 1970.
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1919 (částka 16., 31. 1. a 7. 2.).
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1945 (částka 3., 5. 5.).
- Schwarz, F. *Výklad zákona obecního: zřízení obecní a řád volení v obcích*. Praha, 1898.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1872.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1886.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1893.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1907.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1913.

Statistický lexikon obcí v Čechách. Praha, 1924.

Statistický lexikon obcí v Zemi české. Praha, 1934.

Sýkora, M. – Drozda, R. *1873–2003. Plzeňsko-břeženská dráha 130 let.* 2003.

Tereziánský katastr český. Praha, 1964.

Verzeichniss der Orts-Gemeinden im Königreiche Böhmen. Prag, 1861.

Vitoušová, M. – Kamenická, E. *Základní devítiletá škola Dražeň 1885–1962: inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 9]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 1984.

Zákoník zemský Království českého, 1878 (částka II., 23. 3.).

Zákony a nařízení pro Království české, 1864 (částka 2., 16. 4.).

Zetek, F. J. *Popis politického okresu Kralovického.* Kralovice, 1932.

Zevrubný popis rozdělení země Království českého. Praha, 1854.

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
I. Knihy			
1	Zápisy ze schůzí obecního výboru (zastupitelstva) (25. 3. 1895–18. 7. 1926)	1895–1926	K 1
2	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva (9. 9. 1926–2. 1. 1942)	1926–1942	K 2
3	Zápisy ze schůzí obecní rady (5. 12. 1924–8. 3. 1941)	1924–1941	K 3
	<i>Zápisy ze schůzí obecní rady</i> (28. 3. 1941–24. 5. 1954)		MNV Dražeh
4	Berní knížka obce	1939–1942	K 4
II. Spisový materiál			
1. Registrurní pomůcky			
5	Podací protokol (23. 3. 1921–8. 4. 1923)	1921–1923	R 1
6	Podací protokol (24. 3. 1930–2. 7. 1934)	1930–1934	R 2
7	Podací protokol (24. 6. 1934–21. 6. 1937)	1934–1937	R 3
2. Spisy			
8	Domovské a matriční záležitosti	1901–1938	N 1
9	Obecní volby	1891–1928	N 1
10	Zpráva o přehledce účtů a hospodaření obce	1939	N 1
11	Obecní pozemky a přílohy	1877–1943	N 1
12	Obecní kovárna čp. 18	1880–1923	N 1
13	Rozpočtové hospodaření obce	1919–1945	N 1
14	Výstavba silnic a udržování cest	1868–1923	N 1
15	Trestní záležitosti	1895–1923	N 1
16	Sociální péče	1908–1928	N 1
17	Školství – rozpočty školních rad, spor o přiškolení dvora Osojno	1910–1931	N 1
18	Daně, přírážky	1907–1942	N 1
19	Lesní hospodářství a honitba	1912–1945	N 1

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
---------	-------	---------------	-----------------

III. Účetní materiál

20	Účetní uzávěrky	1931–1935	N 1
21	Obecní účty příjmů a vydání	1920–1929	N 1

IV. Mapy

22	Porostní mapa obecních lesů Autor neznámý, Plzeň, 1:8640, papír podlepený plátnem a kartonem, kolorováno, 41,5 x 28 cm	1931–[1938]	M 1
----	---	-------------	-----

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Dražeh
Značka archivního fondu:	AO Dražeh
Časový rozsah:	1868–1945
Počet evidenčních jednotek:	9 (4 úřední knihy, 3 podací protokoly, 1 karton, 1 mapa)
Počet inventárních jednotek:	22
Rozsah v bm:	0,26
Stav ke dni:	6. 12. 2010
Zpracovatelé archivního fondu:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Zpracovatel archivní pomůcky:	Zuzana Kliková
Počet stran:	14
Počet exemplářů:	4
Schválila:	Martina Matušková dne 6. 12. 2010 – č. j. SOAP/060-452/2010